

DŽULIJAN BARNs PRIČA KOMŠINICI REJČEL VAJTRID ŠTA GA NERVIRA U VEZI SA TUGOM

U svom najnovijem književnom delu, složenom, učenom i bespoštedno savremenom proučavanju dendizma i kulturnih običaja Pariza i Londona s kraja devetnaestog veka, Džulijan Barns pravi ključnu razliku između zgodnog muškarca sa slike Džona Singera Sardženta (1856–1925) i upadljivog crvenog ogrtača koji nosi: „Ogrtač se sada pamti više nego njegov mladi vlasnik”, piše Barns. „Umetnost nadživljava lični hir, porodični ugled, društvene ideologije; vreme je uvek na strani umetnosti.” Slika o kojoj je reč, *Dr Poci kod kuće* iz 1881. godine, poznata je po svom raskošno eksplozivnom prikazu crvenih tonova. Uprkos onome što Barns tvrdi, njen model – francuski ginekolog i mondenski doktor Samjuel Žan Poci – ostao je enigma i više od jednog veka kasnije, sve dok pisac nije preuzeo na sebe da istraži Pocijev brak, afere, društvene ambicije, veze s raznim ličnostima uključujući Oskara Vajlda i Saru Bernar, vojnu karijeru i rad na polju medicine, i nasilni kraj njegovog života. U knjizi *Čovek u crvenom kaputu* (Geopoetika izdavaštvo, 2020), Barns stvara upečatljivu biografiju čitave epohe, koristeći Pocija kao osovinu koja povezuje sve složene mehanizme tog vremena.

Verovatno nijedan savremeni autor nije u tolikoj meri i sa toliko uspeha pisao o umetnosti i smrti kao ovaj sedamdesetčetvorogodišnji britanski novinar, esejista i romanopisac. Stalno iznova, u beletrističkom i dokumentarnom radu, Barns se suočava s kulturnim predmetima koji su nadživeli svoje vreme, i sa smrtnim bićima koja su ranjiva, složena, očajna u svojoj nedovršenosti, i kojima vreme naprosto nije naklonjeno. Barns je prilično obimno pisao o gotovo svakoj temi pod suncem – od kriminalističkih romana do reportaža o hrani – tako da bi se njegov čitalački auditorijum mogao podeliti u nekoliko grupa: čitaoci koji obožavaju njegove eseje o Francuskoj; čitaoci koje su do suza ganula njegova razmišljanja o ljubavi, veri i gubitku (posebno njegov potresni omaž tuzi, roman *Nivoi života* [Geopoetika izdavaštvo] iz 2013. godine, koji je napisao nakon smrti supruge, književne agentkinje Pet Kavanah 2008); čitaoci koje su oduševili njegovi mračni, vešto napisani romani o slabostima sredovečnog čoveka i njegovom večitom lomljivom identitetu (među njima visoko mesto zauzima roman *Ovo liči na kraj* [Geopoetika izdavaštvo] koji je dobio Bukerovu nagradu 2011. godine). Da nije proze koja pruža istinsko zadovoljstvo u čitanju, Barnsovu publiku verovatno bi uplašila tolika količina enciklopedijskog znanja. Komšinica, umetnica i dobitnica Tarnerove nagrade Rejčel Vajtrid, svratila je proletoš u dom slavnog autora u severnom delu Londona kako bi razgovarali o njegovoj ljubavi prema Francuskoj, neprekidnom tugovanju i gubitku njegovog stola za snuker.

REJČEL VAJTRID: *Ovo je prvi put da zaista intervjuišem nekoga i prva pomisao mi je bila da je najbolje da Vas intervjuišem u Vašem domu. Sada kada sedimo ovde, vidim da ima toliko prostoriya u potpunosti ispunjenih knjigama, od poda do plafona. Čini se i da imate više radnih soba.*

DŽULIJAN BARNES: Imam samo jednu radnu sobu. Ova prostorija je nekada bila soba za bilijar, sve dok nisam zadobio povredu desnog ramena koja je ugrozila moju „karijeru“, tako da je sada bilijarski sto prekriven knjigama i slikama. Verovatno više nikada neću igrati bilijar kod kuće. Pretpostavljam da bi agent za nekretnine ovu sobu nazvao bibliotekom. Imam radnu sobu odmah pored. Kuća je velika, ali zapravo nema mnogo prostoriya. Međutim, sve one su prilično prostrane.

R. V.: *Kakva Vam je svakodnevna rutina?*

Dž. B.: Ustajem prilično kasno. Zavisim od toga da li trenutno pišem i šta pišem. Ako pišem, dugoročno sam prilično disciplinovan. A ako imam ideju za knjigu, otprilike znam koliko će mi vremena trebati da je napišem – godinu, dve, možda i više. Ukoliko je u pitanju novinski tekst, tada sam pomalo opsednut time da ga pre-

dam na vreme, delimično zato što sam nekada radio kao novinar.

R. V.: *Uvek su mi se dopadali Vaši tekstovi za „Cepidlaku u kuhinji“ [Barnsova nedeljna kolumna o kuvanju kod kuće koja je izlazila u The Guardian-u od 2003. do 2004. godine]. Mora da je bilo teško pisati iz nedelje u nedelju.*

Dž. B.: Pa, kao muškarac koji kuva, a koji nije bio naučen kako da kuva dok je bio dete, to je bilo pitanje obaveze – znaš da moraš da napišeš nešto jednom nedeljno. Pa razmišljaš unapred: „A šta je s cveklom? Može li o tome da se napiše kolumna?“ Nekada sam imao i nedeljnu kolumnu kao televizijski kritičar. Sam proces pisanja nikada ne postaje lakši. Svaki put pokušavaš da uradiš nešto drugačije. Pomaže saznanje da si već uspeo nešto slično u nekoj drugoj oblasti. Verovatno je isto i kod Vas, kada radite sa bojom ili materijalom koji Vam je već poznat.

R. V.: *Vrlo je slično i u mom kreativnom procesu. U Vašem, to je jezik. Ali u oba slučaja, svaki put moramo da crpimo materijal iz različitih izvora i mesta, i da sve to oblikujemo u jednu stvar, jedan način gledanja, kako bismo stvorili umetničko delo.*

Dž. B.: Da, i još mi je to jednako uzbuđljivo kao i kada sam počinjao. Zapravo, još je uzbuđljivije jer sam sada manje anksiozan. Bio sam prilično anksiozan dok sam pisao svoj prvi roman koji ima oko sto sedamdeset stranica i na kojem sam radio sedam godina.

R. V.: *Ali ste se tada takođe bavili i novinarstvom.*

Dž. B.: To me nije usporavalo. Usporavalo me je to što nisam znao šta radim i nisam smatrao da imam pravo da budem romanopisac. Drugi ljudi su bili romanopisci. Znaite, zaista nema mnogo umetnika ili pisaca koji su deca umetnika ili pisaca.

R. V.: *Zapravo, ja jesam dete umetnice. Moja majka je bila umetnica, iako nika-da nije zarađivala novac od toga. Ali odra-sla sam u boemskoj, umetničkoj porodici u severnom delu Londona.*

Dž. B.: Pa, to je sreća. Ili je zanimljivo, u najmanju ruku.

R. V.: *Pomalo i jedno i drugo. Htela sam da Vas pitam o jednom Vašem eseju koji sam nedavno pročitala, o slici Splav Meduze [Teodora] Žerikoa. U poslednje vreme mnogo razmišljam o katastrofama.*

Dž. B.: Svi to činimo.

R. V.: *Pa, ono što ste napisali o toj katastrofi bilo je fascinantno, u smislu kako posmatrati tu sliku. Možemo je posmatrati i kao vajarsko delo. Potpuno je trodimenzionalna. Ali možemo je takođe videti i kao prikaz velike katastrofe tog vremena. Sećam se da smo je proučavali u školi. To je jedno od onih dela koje oživi kada se o njemu govori.*

Dž. B.: Kanibalizam. Guranje ljudi u more. Pobuna na brodu. Sve je počelo od konkretnog događaja koji je Žeriko temeljno istražio. A onda, kako su ljudi zaboravljali detalje, pretvorilo se u metaforu. Svi smo mi, u različitim trenucima svog života, ti koji se penju uz jarbol, šalju signal za pomoć i nadaju se da će biti primećeni.

R. V.: *Šta ste radili u noći Bregzita?*

Dž. B.: Na koju tačno noć mislite? Bilo je mnogo „noći Bregzita”. Najnoviju sam odlučio da ignorišem.

R. V.: *To sam uradila i ja. Otišla sam na spavanje u pola devet i pripremila se na najgore.*

Dž. B.: Imao sam prijatnu, mirnu večeru sa svojom partnerkom i onda smo otišli na spavanje. Najviše me je brinulo da li će biti mnogo vatrometa, jer bi to prestravilo njenog džeka rasela. Mrzi vatromet. Ali nisam radio ništa jer nisam želeo ni da slavim ni da tugujem.

R. V.: *Na čemu trenutno radite?*

Dž. B.: Trenutno sam u zatišju, tu i tamo napišem poneki ljutiti tekst za nekakav evropski list o Bregzitu. Ove godine sam odlučio da odlazim u Evropu što više mogu i da to bude javno.

R. V.: *Kao dete, jasno se sećam tog uzbuđenja kad smo se pridruživali Evropskoj uniji. Moj otac je bio vrlo angažovan u Laburističkoj stranci. Sve to sada deluje kao korak unazad, povratak nazad.*

Dž. B.: Ne znamo još da li će to biti ekonomska katastrofa. Ne znamo čak ni da li će biti politička katastrofa. Mislim da je to moralna katastrofa. Čini se kao da su oni „loši momci” odlučili da unište sve što je funkcionisalo. Napadaju Nacionalnu zdravstvenu službu već dvadeset godina. Sada su se okrenuli BBC-ju. A desničarska štampa je, naravno, oduvek bila protiv Evrope. Kada postanem vladar, uvešću zabranu od dvadeset pet godina da bilo koji bivši učenik Iton koledža bude premijer ove zemlje.

R. V.: *Jeste li Vi išli u Iton?*

Dž. B.: Zaboga, ne. Išao sam u Londonsku gradsku školu. Stipendista sam koji potiče iz srednje društvene klase. Ma, da, moram priznati, ima mnogo itonaca sa zaista, zaista lepim manirima.

R. V.: *I Vi imate lepe manire.*

Dž. B.: Postaju sve gori. Kada sam odrastao u Ektonu, a kasnije u Nortvudu, u okrugu Midlseks, svetom su upravljali uglađeni momci i poslovni ljudi iz Sitija, koji su tada i dalje odlazili u kancelariju i subotom ujutru, radeći pet i po dana nedeljno. Jednostavno, delovalo je kao nešto uobičajeno, nešto što će uvek tako biti. On, da su došle šezdesete i pomislio sam: „Ova zemlja se menja.” Nikada ne treba potceniti šta moć i novac, ili samo njihovo iščekivanje, rade ljudima i njihovom osećaju da im sve pripada.

R. V.: *Nadam se da su moja deca dovoljno razumna da to shvate.*

Dž. B.: Nisam bio u inostranstvu do svoje trinaeste godine. Tek tada sam sa roditeljima počeo da odlazim na letnji odmor kolima po Francuskoj, dve-tri nedelje svakog leta. Današnja deca putuju neverovatno mnogo. Evropa za njih nije ono pomalo zastrašujuće mesto kakvo je za mene bilo. Ona se snalaze, poznaju prednosti. Sada samo treba da sačekamo da postanu ljudi na vlasti i da zamrze ono što su bu-dale pre njih učinile.

R. V.: *Postoji teorija da nećemo moći da spasemo svet dok dve trećine svetske populacije ne nestane. To je prilično depresivno.*

Dž. B.: Možda je tačno da mladi daju veći prioritet klimatskim promenama nego političkom jedinstvu s Evropom. I ne bih im na tome zamerio! Baš sam čitao članak o tome kako mnoge ptice koje su ranije letele na jug preko Afričkog roga to više ne čine, jer je ovde sada toliko toplo. To znači da se više ne hrane skakavcima. A skakavci, sada kada nemaju prirodne neprijatelje, uništavaju useve.

R. V.: *Efekat leptira. Jedna stvar se promeni i lančana reakcija bude neverovatna.*

Dž. B.: Ali te posledice se nikad ne osete u Menhetnu ili u londonskom Sitiju. Gotovo uvek najviše pate najsiromašniji.

R. V.: *Provodite li mnogo vremena u Francuskoj?*

Dž. B.: Ne. Mislim da sam jedini frankofil u Britaniji koji može sebi da priušti kuću u Francuskoj, a koji je zapravo nema.

R. V.: *Samo sam pretpostavila, sudeći po svemu što sam čitala o Vama, da imate kuću tamo.*

Dž. B.: Nemam nijednu vikendicu, nikakvu drugu nekretninu. Nikada ih nisam imao. Morao bih onda stalno tamo da odlazim. I da je održavam ili nađem nekog ko će to raditi. Po temperamentu jednostavno nisam dobar u tim stvarima. Takođe, zaista volim da putujem u različite delove Francuske, u one u kojima još nisam bio. Pre mnogo godina pitao sam [pisca] Vilijama Bojda, koji je imao kuću u Francuskoj: „Koja je tačka preokreta kada posedovanje kuće počinje da se isplati?”

On je rekao – kada tamo provodiš tri do četiri meseca godišnje. U to vreme, moja supruga je bila živa i imala je šest nedelja godišnjeg odmora. I retko je koristila svih šest. Ideja da sve te nedelje provedemo u kući u Francuskoj i još da brinemo o održavanju kad nismo tamo... Mnogo, mnogo više volim da iznajmim smeštaj po raznim mestima.

R. V.: *Volela bih da pričamo o nečemu veselijem, ali Vaš esej o Patinoj smrti (Nivoi života, 2013) jedno je od najdirljivijih dela koje sam ikada pročitala o tuzi. Zaista izuzetno napisano štivo.*

Dž. B.: Hvala Vam. I dalje dobijam mnogo pisama o tome, što nije iznenađujuće, jer ljudi i dalje umiru, iako mi to ne želimo. Mislim da je tuga ili nedovoljno opisana ili loše opisana. Ili opisana uz utehu koja se pronalazi u religiji.

R. V.: *Ali tuga se menja, zar ne? Način na koji razmišljaš o nečijoj smrti se menja. Nisam bila u situaciji da izgubim partnera, tako da ne znam kako to izgleda. Roditelji su mi umrli dok sam bila još prilično mlada. Napravila sam jedno umetničko delo o očevoj smrti – nije se zapravo radilo direktno o njegovoj smrti, ali je ona nekako prodrla u njega, i to je bilo izuzetno snažno delo (Plitak dah, 1988). Kasnije sam napravila još jedno, koristeći kutiju koju sam pronašla u roditeljskoj kući. Na kraju je to postala skulptura koju je sačinjavalo 14.000 kutija koje su izložene u Tejt galeriji (Nasip, 2005). Tako sam iskoristila tu klicu užasnog iskustva očeve smrti.*

Dž. B.: Ono što me zaista nervira kod tuge jeste to što se voljena osoba neizbe-

žno pamti na isti način. U početku sam mnogo voleo kada bi mi neko ispričao neku uspomenu na nju za koju nisam znao, nešto što mi ta osoba nikada nije rekla. U tom trenutku, kada bih čuo novu priču, a sve zahvaljujući nepoznatoj pojedinosti koju je priča donela, voljena osoba bi iznova oživeła.

R. V.: *To je prelepo.*

Dž. B.: Ali se s vremenom to sve ređe dešava. Posle četiri-pet godina, tek povremeno čujem nešto novo. Tako se i tuga menja, ne samo zbog protoka vremena, već i zbog ponavljanja sećanja. U mom pamćenju voljena osoba postaje nekako opštija, uopštena pojava. A za života je bila vrlo posebna, konkretna osoba, i zbog toga mi je krivo. Ali ne mogu ništa da učinim u tom pogledu.

R. V.: *Uspomene se zaista tako menjaju. Postaju opštije. Ono što ja radim u svom radu, zovem „preturanje po sopstvenoj kanti za đubre”. Stalno to radim sa sećanjima, neprestano im se vraćam.*

Dž. B.: Zamišljam to kao neku vrstu komposta. Sve što ti se desi, sve što vidiš, neizbežno završi na toj gomili komposta. I onda, tri godine kasnije, odjednom nikne krompir. To može biti i metafora pisanja. Stvari moraju da se „slegnu”, da sazru. Često ni sam ne znam odakle mi je neka ideja došla. Poslednja knjiga, *Čovek u crvenom kaputu*, redak je izuzetak. Godine 2015. bio sam na izložbi portreta Džona Singera Sargenta u Nacionalnoj galeriji portreta i video tu sliku.

R. V.: *I kad ste videli tu figuru u crvenom, odmah ste poželeli da istražite život tog čoveka?*

Dž. B.: Sliku nikada ranije nisam video, jer je bila skrivana i nije bila dostupna javnosti sve do 1990. kada je prvi put izložena. Pročitao sam tekst pored slike i pisalo je: „Poznati ginekolog, takođe čuveni Don Žuan”, i pomislio sam: „Oh, to je zanimljivo.” Ali je bilo i čudno, jer prilično dobro poznajem Francusku s kraja devetnaestog veka. A na slici je bio mladić neobičnog imena koje bih sigurno zapamtio da sam ga već ranije negde sreo. To je bilo sve što sam tada pomislio. Dve i po godine kasnije, kada sam razmišljao o pisanju trilogije o lekarima koji su umrli na zapanjujući i neočekivan način, naišao sam na njegovo ime u jednoj od svojih beležnica. Njega sam prvog počeo da istražujem. Imao je političke, književne i umetničke veze, a ipak, kad se pogledaju dnevnici iz tog perioda, jedva da se pominje. To me je zaintrigiralo, jer je očigledno bio vrlo uticajan čovek.

R. V.: *Da li ste želeli da mu na neki način „date glas”?*

Dž. B.: To mi zvuči pomalo pretenciozno. Ne verujem da sam pomislio: „Moram da dam glas doktoru Pociju, jer je suviše dugo bio bez njega!” Pre je u pitanju to što je bio neko koga sam možda mogao da oživim kroz specifična znanja i talenat koji imam. Ali pripovedati o njegovom životnom putu bilo je fascinantno, posebno u kontekstu tadašnje Francuske – monarhistički uređene, katolički orijentisane, preplavljene nasiljem, pod uticajem Drajfusove afere, disfunkcionalne države. Doktor Poci je bio glas razuma i trezvenosti. To je bilo vreme kada su Engleska i Francuska zamalo ušle u rat. Pretpostavljam da zbog toga nisam duboko pesimističan u vezi sa odnosom Britanije i Evrope, jer će uvek postojati ljudi s obe strane Lamanša koji će želeti da dođu ovamo ili da odu tamo i koji će funkcionisati na nivou višem od politike. Neki od njih će biti umetnici poput Vas ili pisci poput mene. A neki će, opet, biti poznati ginekolozi.

(S engleskog prevela Jovana Vojvodić)